

SPIS TREŚCI

WSTĘP	11
Rozdział I. PRAWO WE WSPÓŁCZESNYM ŚWIECIE	15
1. Wprowadzenie	15
2. Prawo stanowione	18
3. Prawo precedensowe	21
4. Zacieranie różnic	26
5. Prawo zwyczajowe	27
6. Prawo wyznaniowe (muzułmańskie)	32
7. Prawo w państwach Czarnej Afryki	34
8. Prawo w państwach Dalekiego Wschodu	34
9. Prawo w demokratycznym i autokratycznym systemie politycznym	37
10. Prawo międzynarodowe publiczne	40
11. Prawo Wspólnot Europejskich	43
Wybrana literatura	49
Kilka przydatnych adresów internetowych	51
Rozdział II. PRAWO W GOSPODARCE	51
1. Funkcje prawa — wprowadzenie	52
2. Funkcje prawa w gospodarce nakazowej i rynkowej	58
3. Funkcje prawa w gospodarce mieszanej	62
4. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej o gospodarce	70
Wybrana literatura	76
Kilka przydatnych adresów internetowych	77
Rozdział III. ZNAJOMOŚĆ PRAWA	78
1. Wprowadzenie	78
2. Przepisy i normy prawne	79
3. Zasady i reguły wykładni przepisów prawnych	84
4. Abstrakcyjna i sytuacyjna informacja o prawie	86
5. Optymalna znajomość prawa	91

6. Typowe postawy wobec prawa	96
Wybrana literatura	97
Rozdział IV. AKTY PRAWODAWCZE	99
1. Wprowadzenie	99
2. Powszechnie i wewnętrznie obowiązujące akty prawodawcze.	102
3. Konstytucja	104
4. Ustawy.	107
5. Wyjątek: rozporządzenie z mocą ustawy.	112
6. Ratyfikowane umowy międzynarodowe.	113
7. Rozporządzenia.	115
8. Akty prawa miejscowego.	116
9. Prawo konsensualne.	117
10. Akty prawa wewnętrznego.	118
11. Inflacja prawa i innych regulacji.	120
12. Kontrola konstytucyjności prawa przez Trybunał Konstytucyjny.	122
Wybrana literatura	127
Kilka przydatnych adresów internetowych.	128
Rozdział V. CO ZAWIERAJĄ AKTY PRAWODAWCZE?	129
1. Wprowadzenie	129
2. Rodzaje przepisów prawnych.	131
3. Przepisy prawne a normy prawne.	145
Wybrana literatura	151
Rozdział VI. WYKŁADNIA PRZEPISÓW PRAWNYCH.	152
1. Wprowadzenie.	152
2. Przykład	154
3. Podmioty dokonujące wykładni.	156
4. Fazy wykładni.	160
4.1. Możliwość pierwsza: sytuacja idealna — wykładnia dosłowna	160
4.2. Możliwość druga: wyjątek — odstępstwo od wykładni dosłownej.	160
4.3. Możliwość trzecia — najczęściej spotykana	162
5. Językowe reguły interpretacyjne.	163
6. Systemowe reguły interpretacyjne.	166
7. Funkcjonalne reguły interpretacyjne.	169
8. Wykładnia statyczna i dynamiczna.	171
9. Interpretacja prawa międzynarodowego i wspólnotowego.	173
10. Powrót do przykładu.	174
Aneks — przykłady wykładni Sądu Najwyższego.	179
Wybrana literatura	189
Rozdział VII. GDZIE SZUKAĆ INFORMACJI O PRZEPISACH PRAWNYCH	
I WYKŁADNI?	190
1. Informacja abstrakcyjna bezpośrednia udostępniana tradycyjnie.	190
1.1. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej	191
1.2. Wojewódzkie dzienniki urzędowe.	192
1.3. Dziennik Urzędowy RP „Monitor Polski”.	193
1.4. Dzienniki urzędowe ministrów i innych urzędów centralnych.	194

1.5. Dzienniki urzędowe i dokumenty rządowe państw obcych oraz Unii Europejskiej	195
1.6. Zbiory orzecznictwa	197
2. Informacja abstrakcyjna bezpośrednia udostępniana elektronicznie (CD i <i>on line</i>)	199
2.1. Internetowy system Informacji Prawnej Sejmu RP.	199
2.2. Baza Komitetu Integracji Europejskiej	200
2.3. Bazy komercyjne.	200
3. Komputerowe bazy danych na świecie.	205
Wybrana literatura	208
Kilka przydatnych adresów internetowych	209
Rozdział VIII. WSPÓŁPRACA PRAWNIKA I EKONOMISTY.	210
1. Profesje prawnicze w Polsce.	210
2. Rola prawnika w przedsiębiorstwie.	213
3. Kryteria wyboru i oceny prawnika.	219
4. Adwokat i radca prawny: wolne zawody prawnicze.	225
5. Adwokat.	227
6. Radca prawny.	232
7. Notariusz.	235
8. Uwagi o dobrej współpracy.	239
9. Świadczenie usług prawnych w Unii Europejskiej.	240
Wybrana literatura	243
Kilka przydatnych adresów internetowych.	244
Rozdział IX. OBOWIĄZYWANIE PRAWA W CZASIE I W PRZESTRZENI	245
1. Kryteria obowiązywania prawa	245
2. Obowiązywanie aktów prawodawczych.	248
3. Stosowanie prawa z uwzględnieniem reguł kolizyjnych.	253
4. Obowiązywanie prawa na podstawie reguł wnioskowań prawnych.	254
5. Obowiązywanie prawa w przestrzeni.	257
6. Obowiązywanie prawa wspólnotowego w czasie i w przestrzeni.	262
7. Problemy obowiązywania prawa związane z Internetem — prawo w cyberprzestrzeni	263
8. Prawo na morzu otwartym	272
9. Prawo w przestrzeni kosmicznej	272
Wybrana literatura	273
Kilka przydatnych adresów internetowych.	274
Rozdział X. PODMIOTY PRAWA	275
1. Wprowadzenie.	275
2. Osoby fizyczne.	276
2.1. Obywatele.	278
2.2. Cudzoziemcy.	280
2.3. Obywatelstwo europejskie.	284
3. Osoby prawne.	285
3.1. Typy osób prawnych.	285
3.2. Spółdzielnie.	291
3.3. Banki.	292
3.4. Spółki.	293
4. Przedsiębiorca jako podmiot prawa działalności gospodarczej.	298
5. Osoby prawne o celach pozagospodarczych.	300
5.1. Fundacje.	300

5.2. Stowarzyszenia	300
5.3. Partie polityczne	301
5.4. Związki zawodowe	302
5.5. Związki pracodawców	302
5.6. Związki wyznaniowe	303
6. Osobowość prawna jednostek samorządu terytorialnego	303
7. Organy państwa — podmioty nie mające odrębnej osobowości prawnej	305
7.1. Sejm i Senat	306
7.2. Prezydent RP	306
7.3. Rada Ministrów	308
7.4. Prezes Rady Ministrów	308
7.5. Ministrowie	309
7.6. Urzędy centralne i agencje rządowe	309
7.7. Terenowe organy administracji rządowej	310
7.8. Sądy i trybunały	310
7.9. Organy kontroli państwowej i ochrony prawa	310
8. Podmioty prawa międzynarodowego publicznego	312
Wybrana literatura	313
Kilka przydatnych adresów internetowych	313
Rozdział XI. FAKTY I STOSUNKI PRAWNE	314
1. Fakty indyferentne prawnie i fakty prawne	314
2. Zdarzenia i zachowania	316
3. Typy stosunków prawnych	319
4. Przedmiot stosunku prawnego	322
5. Treść stosunku prawnego	323
Wybrana literatura	327
Rozdział XII. STRUKTURA PRAWA	328
1. Prawo prywatne i prawo publiczne	328
2. Prawo materialne, prawo ustrojowe i prawo postępowania	335
3. Gałęzie prawa	336
4. Przebudowa systemu prawa w Polsce po 1989 roku	338
Wybrana literatura	342
Rozdział XIII. ZASADY GAŁĘZI PRAWA	343
1. Wprowadzenie	343
2. Zasady prawa międzynarodowego publicznego	344
2.1. Zasada suwerennej równości państw	346
2.2. Zasada nieinterwencji	348
2.3. Zasada równości państw	348
2.4. Zasada <i>pacta sunt servanda</i>	349
2.5. Zasada pokojowego załatwiania sporów międzynarodowych	349
2.6. Zasada wyrzeczenia się siły	350
2.7. Zasada bezpieczeństwa zbiorowego	352
2.8. Międzynarodowa ochrona praw człowieka	353
2.9. Międzynarodowe publiczne prawo gospodarcze	354
2.10. Prawo pierwotne Unii Europejskiej	355
3. Zasady prawa konstytucyjnego	356
3.1. Zasada poszanowania i ochrony godności człowieka	356

3.2.	Zasada dobra wspólnego.	357
3.3.	Zasada pomocniczości (subsydiarności).	358
3.4.	Zasada niepodległości i suwerenności państwa.	358
3.5.	Zasada suwerenności Narodu.	359
3.6.	Zasada demokratycznego państwa prawnego.	360
3.7.	Zasada podziału i równowagi władzy.	362
3.8.	Zasada dialogu społecznego.	363
3.9.	Zasada wolności.	364
3.10.	Zasada równości.	364
3.11.	Zasada społecznej gospodarki rynkowej.	365
3.12.	Zasada pluralizmu politycznego.	365
3.13.	Zasada decentralizacji władzy publicznej.	366
4.	Zasady prawa administracyjnego.	366
4.1.	Zasada legalizmu.	369
4.2.	Zasada prawdy obiektywnej.	370
4.3.	Zasada uwzględniania interesu społecznego i indywidualnego.	371
4.4.	Zasada zaufania obywatela do państwa.	371
4.5.	Zasada prawa jednostki do informacji.	372
4.6.	Zasada czynnego udziału stron w postępowaniu.	374
4.7.	Zasada szybkości postępowania.	374
4.8.	Zasada ugody administracyjnej.	374
4.9.	Zasada dwuinstancyjności postępowania.	374
4.10.	Zasada trwałości decyzji.	375
4.11.	Zasada sądowej kontroli decyzji.	375
3.	Zasady prawa karnego materialnego.	380
5.1.	<i>Nullum crimen sine lege</i>	381
5.2.	Zasada odpowiedzialności za czyn.	382
5.3.	Zasada winy.	384
5.4.	Zasada humanitaryzmu kary.	386
5.	Zasady prawa cywilnego materialnego.	390
6.1.	Zasada równości.	393
6.2.	Zasada wykonywania praw podmiotowych z uwzględnieniem ich społeczno- -gospodarczego przeznaczenia oraz zasad współżycia społecznego.	393
6.3.	Zasada ochrony dobrej wiary.	395
6.4.	Zasada ochrony praw nabytych.	395
6.5.	Zasada ochrony dóbr osobistych.	395
6.6.	Zasada ochrony własności.	395
6.7.	Zasada swobody umów.	397
6.8.	Zasada wykonania zobowiązań.	399
6.9.	Zasada pierwszeństwa dziedziczenia testamentowego przed ustawowym.	400
7.	Zasady prawa pracy.	400
7.1.	Zasada ochrony pracy.	401
7.2.	Zasada wolności pracy.	402
7.3.	Zasada swobody nawiązania stosunku pracy.	402
7.4.	Zasada poszanowania godności i dóbr osobistych pracownika.	402
7.5.	Zasada równego traktowania pracowników.	403
7.6.	Zasada godziwego wynagrodzenia za pracę.	403
7.7.	Zasada uprzywilejowania pracownika i automatyzmu prawnego.	403

7.8. Zasada wolności zrzeszania się pracowników i pracodawców.	403
7.9. Zasada udziału pracowników w zarządzaniu zakładem pracy.	404
7.10. Zasady postępowania w sprawach z zakresu prawa pracy.	404
7.11. Zasady ubezpieczeń społecznych.	404
8. Zasady postępowania sądowego — wprowadzenie.	405
8.1. Zasady postępowania karnego.	408
8.2. Zasady postępowania cywilnego.	411
8.3. Postępowanie odrębne w sprawach gospodarczych.	413
9. Zasady prawa gospodarczego publicznego i prywatnego.	413
9.1. Prawo publiczne a prawo prywatne.	413
9.2. Zasady prawa gospodarczego publicznego.	417
9.3. Zasady prawa gospodarczego prywatnego.	417
10. Prawo finansowe.	418
11. Prawo rolne.	421
12. Prawo ochrony środowiska.	423
13. Prawo rodzinne i opiekuńcze.	424
14. Prawo międzynarodowe prywatne.	424
15. Prawo morskie.	425
Wybrana literatura.	427
Rozdział XIV. ODPOWIEDZIALNOŚĆ PRAWNA.	430
1. Wprowadzenie.	430
2. Podstawowe typy odpowiedzialności w prawie.	433
3. Odpowiedzialność konstytucyjna.	434
4. Odpowiedzialność administracyjna.	436
5. Odpowiedzialność w prawie finansowym.	442
6. Odpowiedzialność karna.	445
6.1. Policja.	446
6.2. Prokuratura.	451
6.3. Sądy powszechne.	454
6.4. Sąd Najwyższy.	457
6.5. Zakłady karne.	458
7. Odpowiedzialność pracownicza.	459
8. Odpowiedzialność cywilna.	461
9. Odpowiedzialność prawnomiędzynarodowa.	467
Wybrana literatura.	468
WYKAZ RYCIN.	469
SKOROWIDZ RZECZOWY.	471